

проф. др Предраг Пузовић
Православни богословски факултет
Катедра за историју Српске Цркве
Београд

Годишњи извештаји Православног богословског факултета Ректорату Универзитета од 1947. до 1952.

После Другог светског рата Православни богословски факултет је обновио рад у саставу Универзитета августа 1945.* Прва седница Савета Православног богословског факултета одржана је 31. августа 1945. у професорској сали Философског факултета под председништвом др Баје Бајића. На седници је изабран први послератни декан проф. др Радивој Јосић. Предавања су почела октобра месеца.¹ Истог месеца донесена су правила о упису, систему студија, полагању испита а нешто касније и о стицању научног степена доктора теологије.

У архиву Православног богословског факултета сачувани су годишњи извештаји насловљени Ректорату Универзитета од школ. 1947. до 1951. Према извештају за школ. 1947/48, потписао га декан др Радивој Јосић, школска година је почела 1. септембра. Настава се одвијала нормално све до краја зимског семестра. Од децембра 1947. па до краја летњег семестра вршено је реновирање и кречење зграде, што је створило проблеме за нормално извођење наставе. Посао који је извео закупац – Управа стамбених зграда I рејона – задовољио је основне хигијенске услове. Међутим, постојеће просторије су једва задовољавале најнеопходније потребе. Велики проблем је био недовољан простор за семинаре и општу факултетску библиотеку.

Факултет је у зимском семестру 1947. добио 300.000 динара инвестиционог кредита за поправку и куповину намештаја. У летњем семестру у првој половини 1948. буџетске године није добио ништа на рачун обнове, тако да су вршене само мање набавке књига из редовних кредита за материјалне расходе. За целу 1948. буџетску годину кредит за материјалне расходе износио је 479.250 динара од ког новца је требало платити: кирију, воду, осветљење, огрев и принадлежности за две чистачице. Да ова сума новца није била довољна видимо и по томе што огрев није купљен у потребним количинама.

Поред недовољног простора и новчаних проблема Факултет се сусрео и са проблемом недовољног броја сталних наставника. Наиме за седам предмета није било сталних наставника, па су ови предмети распоређени на постојећи наставни

* Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 149037A („Српска теологија у двадесетом веку“), који финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

¹ Радмила Радић, *Држава и верске заједнице 1945-1970*, Београд, 2002, књ. I, 223; П. Пузовић, *Православни богословски факултет 1945-1952: Од државне до црквене институције, Српска теологија у двадесетом веку*, књ. 1, Београд, 2007, 146.

кадар. Додатно оптерећење за наставнике било је то што школ. 1947/48. Факултет није имао библиотекара и асистената, иако је почетком школ. године изабрано пет асистената и два библиотекара, али до краја године нису били потврђени од Ректората. Првог септембра 1947. на Факултету је било: редовних професора шест, ванредних један, доцената шест, хонорарних наставника три, ниједан асистент, шеф администрације један, званичник-дневничар један, служитеља I групе два, служитељ-дневничар један и ниједан библиотекар. Током године било је промене у наставном и административном особљу. Наиме, редовни професор др Филарет Границ је умро а ванредни професор др Душан Глумац је изабран у звање редовног професора, док је административно особље увећано за три радника.

У зимски семестар уписано је 147 студената, а семестар је оверило 110 студената. У летњи семестар уписано је 114 студената а семестар је оверило 106 студената. У току године исписали су се два студента. Нико од студената није имао стипендију.

На Факултету је постојала студенска организација „Народна студенска омладина“ (НСО), која се са својим секцијама, осим редовне делатности унутра, ангажовала око срећивања опште и семинарских библиотека, организовања прославе Св. Саве и факултетске славе Св. Јована Богослова.

Током године 207 кандидата пријавило је 495 испита, положено је 429. Ове академске године дипломирало је 11 кандидата.

Недостатак уџбеника представљао је студентима велики проблем за спремање испита. Од обнове рада факултета није штампан ниједан уџбеник. За сваки предмет постојали су уџбеници, који су настали из студенских бележака. Међутим, ове уџбенике је требало исправити и умножити их.

Факултет је одржавао везе са теолошким факултетима у Софији и Берну. Сарадња је остварена и са Светским саветом цркава у чијој организацији је у Женеви одржана конференција представника теолошких факултета. На овој конференцији уиме нашег Факултета учествовао је продекан др Душан Глумац. На конференцији се разговарало о сарадњи теолошких факултета, размени професора и студената, куповини књига и другој врсти материјалне помоћи нашем Факултету. Преко проф. Душана Глумца Факултет је примио 500 долара од Светског савета цркава као помоћ за исхрану студената. Касније је стигла помоћ у оделу и обући. Почетком јануара 1948. наш Факултет је посетио секретар Светског савета цркава др Роберт Тобијас, који је разговарао са студентима и професорима о питањима Светског савета цркава.

Из изложеног се види да се Факултет у школској 1947/48. сусрео с низом проблема: материјални проблеми, недостатак простора, недовољан број наставника, непотврђени асистенти и библиотекар. Без обзира на ове проблеме Факултет је постигао задовољавајуће резултате.

За школску 1948/49. за декана је изабран проф. др Душан Глумац. Ово је први пут од почетка рада факултета 1920. да је за декана изабран професор који није у свештеничком чину. Од професора Душана Глумца се очекивало да ће у контакту са властима у овом тешком поратном времену решити нека горућа питања за наш Факултет, што је он донекле и успео.

Годишњи извештај за 1948/49. је доста опширан. Према допису Ректора Универзитета др Ст. Јаковљевића од 18. маја 1949. бр. 3965 тражено је од Богословског факултета да у годишњем извештају достави податке о наставном плану и програму, простору који факултет користи, кабинетима и збиркама, катедрама,

настави, похађању наставе, изради семинарских радова и темата, научним екскурзијама, наставном, помоћном наставном и административном особљу на почетку и крају године, потребе у наставном, помоћном и административном особљу за идућу школску годину, броју уписаних студената, испитима, броју дипломираних студената, о броју студената који се хране у мензи и броју студената који станују у домовима, буџет за 1947/48. и буџет за 1948/49. као и инвестиције, о извршеним набавкама и оправкама, о набављеној литератури, инструментима и инвентару и о потребама за идућу годину.

На почетку извештаја се констатује да је рад на Факултету почeo уобичајено 1. септембра и да се одвијао нормално. Реновирањем просторија на Факултету, куповином новог и обнављањем старог намештаја побољшани су услови рада у односу на претходну годину.

У зимски семестар је уписано 140 студената. Четири студента су исписана, јер нису имали услове за студирање на Богословском факултету, па је остало 136 студената, 11 мање него претходне године.² У летњи семестар се уписало 130 студената, 16 више него претходне године. У оба семестра било је 14 студенткиња.

Што се тиче наставника 1. септембра 1948. било је: редовних професора шест, доцената шест и хонорарних три. Факултет је и ову годину почeo без асистената. Током године доцент др Викентије Фрадински изабран је у звање ванредног професора. Коначно је почело да се решава и горуће питање за Факултет, а то је питање подмлатка. Од пет изабраних асистената потврђена су три: Живота Михаиловић за предмет догматика при катедри Систематска теологија, Александар Ђирић за црквенословенски језик при катедри Практична теологија и Емилијан Чарнић за грчки језик при катедри Св. писмо Новог завета. За четвртог асистента Симеона Злоковића у извештају се каже да постоји вероватноћа да ће бити потврђен, док за петог асистента Андреја Фрушића пише „предлог за његово постављење је враћен из Ректората са мотивацијом, да он не долази у обзир за избор“. Тражено је објашњење од Комитета за овакав став и очекује се позитивно решење. Иако су добрым делом превазиђени проблеми настали смрћу или уклањањем неких наставника, потреба за новим наставницима је била на катедри Светог писма Новог завета и Патрологије.

Наставни план и програм је урађен и по њему се ради иако још није потврђен од Комитета.³ За студенте се каже да су у доста тешком материјалном положају.

² У прву годину уписан је 31 студент (28 мушких и три студенткиње), другу 37 (31 мушких и шест студенткиња), трећу 25 (23 мушких и две студенткиње), четврту 43 (40 мушких и три студенткиње).

³ Према наставном плану студенти су били дужни да положе 24 испита за четири године. На првој години студија било је недељно 26 часова, на другој 24, трећој 20, четвртој 16, свега 86. Студенти су били дужни да раде семинарске вежбе из једне од две семинарске групе предмета. У првој семинарској групи били су следећи предмети: Свето писмо Старог завета, догматика, историја српске цркве, старозаветна библиска историја са археологијом, општа историја цркве, литургија са хришћанском археологијом, педагогика и методика религијске наставе и пастирско богословље и омилитика. Друга семинарска група: Свето писмо Новог завета, апологетика, философија, хришћанска етика, патрологија, црквено право, педагогика и методика религијске наставе и пастирско богословље и омилитика. На крају прве године полагани су следећи предмети: Свето писмо Старог завета, старозаветна библиска историја са археологијом, старојеврејски језик, философија и историја религије. На крају друге године: грчки језик, црквенословенски језик, Свето писмо Новог завета, општа историја цркве, црквено појање са правилом и руски језик. На крају треће године: патрологија, апологетика, догматика, хришћанска етика, историја српске цркве и упоредно богословље. На крају четврте године: педагогика, методика религијске наставе и религиског васпитања, омилитика, пастирско богословље са мисионарством, литургија са хришћанском археологијом, црквена уметност и црквено право.

жају, али ипак марљиво посећују предавања. Занимљиво је да ниједан студент Богословског факултета није имао стипендију.

У септембарском и јануарском року 92 кандидата су пријавили 145 испита. Положено је 171 испит, одустало 73, а један испит није положен. У јунском испитном року пријавило је 82 кандидата 255 испита. Положено је 194, одустало 58, а три испита нису положена. Због неположених испита у наредни семестар је уписано условно 36 студената док је 35 студената морало поново да упише исту годину.

Према уредби о катедрама од 9. октобра 1948. на Богословском факултету формиране су три катедре у које улази 24 предмета и то: Библиско-историјска катедра, шеф др Душан Глумац, заменик др Викентије Фрадински; Систематска катедра, шеф др Радивој Јосић, заменик др Димитрије Димитријевић; Практична теологија, шеф др Лазар Мирковић, заменик Јордан Илић.

Семинари су имали своје просторије; иако мале, у њима се рад одвијао несметано. Општа факултетска библиотека смештена је у приземној сали, која је уједно служила као читаоница и за свечане приредбе. У првом семестру сала библиотеке је служила и као слушаоница прве године, пошто је слушаоница прве године привремено уступљена новооснованој Академији за примењену уметност.

Књиге за семинаре и за Општу библиотеку куповане су ове године из средстава буџета а један део је добијен на поклон из Светског савета цркава из Женеве као и од Евангелистичке цркве из Швајцарске. Факултету су завештали своје библиотеке поч. београдски протојереји Милојевић и Трифуновић, али још нису завршене све судске формалности око преузимања библиотека. Деканат је тражио и књиге богословске садржине из библиотеке поч. епископа Никодима Милаша, које се налазе на Правном факултету.

Факултет је имао тешкоћа у набављању неопходних књига и часописа на страним језицима. Пошто је Комитет Факултету доделио извесну суму девиза, то ће одређена Универзитетска комисија, која треба да путује у иностранство, купити за наш Факултет одређене књиге и часописе. Ове године је Евангелистичка црква из Швајцарске слала нашем Факултету бесплатно неколико часописа. Један важан проблем је решен постављањем за млађег библиотекара дипломираног теолога Небојше Лазаревића, али је потреба да се постави и помоћник.

По питању уџбеника ништа се није променило у односу на претходну годину. О овом проблему се расправљало на више седница Факултетског Савета. Неки наставници су се обавезали да у најскорије време спреме табаке, како би се и овај проблем превазишао.

За ову школску годину увећан је буџет за 600.000 динара у односу на прошлогодињи. Из ових средстава урађено је неколико портрета великих добротвора Факултета и неких радника на богословској науци. Ове године није тражено ништа за инвестиције па није ништа ни добијено.

Поред тога што је зграда била реновирана није у потпуности задовољавала услове за потребе Факултета. Да би се побољшали услови живота и рада студената Деканат је више пута интервенисао да се ослободи зграда на Карабурми, коју је Црква саградила пред рат за студенски интернат. Ово питање је више пута покретао код државних власти и патријарх Гаврило Дожић. Иако ови разговори нису дали резултате постоји нада да ће се зграда ослободити. За потребе студенстског интерната Светски Савет Цркава из Женеве поклонио је кревете и посуђе.

Новчана помоћ од Светског савета цркава у висини од 500 долара (24.573 динара) подељена је 31 студенту по 1.500 динара. Такође је подељена помоћ у половној обући и одећи, као и три бурета пуномасног млека у праху. Помоћ је добијена захваљујући секретару Светског Савета Цркава пастору Роберту Тобиасу.

У овој години је организована екскурзија студената до манастира Студенице, као и једнодневни одлазак 12. маја до манастира Раковице, где је служена заупокојена литургија и паастос великом добротвору Факултета патријарху Димитрију. За јесен је планирана екскурзија до манастира Дечани и Пећке патријаршије.

На Факултету је ове школске године формиран дисциплински суд и изабрани су дисциплински тужиоци. Приликом доношења Уредбе о научном степену доктора наука, свакако намерно, пропуштено је да се спомене докторат из богословских наука, због чега је Деканат предузео кораке у Ректорату и Комитету да се тај пропуст исправи. Предузете су и мере да се промовишу доктори наука Миррослав Војиновић и Андреј Фрушић.

Богословље часопис Богословског факултета услед недостатка новца после рата није излазио. Буџетом ове године предвиђено је 80.000 динара за штампање овог часописа. Такође су припремљени и текстови за *Годишњак*, али је проблем да се часопис објави у недостатку хартије.

На дан 1. јула 1948. на Факултету су административно и помоћно особље чинили: један старији административни манипулант, један административни манипулант, један млађи књиговођа, један помоћни административни манипулант, један писар прве класе, један помоћни службеник прве класе, две чистачице. На крају школске године стање је било следеће: један млађи библиотекар, један административни манипулант, један писар прве класе, један млађи књиговођа, један помоћни службеник прве класе, један ложач, две чистачице.

Због недисциплинованог и немарног рада током године премештен је са Факултета по казни старији административни манипулант Бошко Радовић. Вршење дужности шефа администрације због тога је поверено млађем библиотекару Небојши Лазаревићу, а по његовом одласку на војну вежбу Вери Панчић. Лазар Бабић, помоћни административни манипулант, премештен је по казни на Философски факултет. Деканат је на његово место предложио апсолвента Богословског факултета Владана Поповића. Са Природно математичког факултета премештен је за ложача на Богословском факултету Милован Николић.

Факултет је свечаном академијом прославио празник нашег просветитеља Светог Саве, као и међународни празник рада Први мај. Према одлуци Комитета односно Универзитета од идуће године свечано ће се прославити и универзитетски дан 29. новембар.

Као представник Факултета проф. др Душан Глумац је од 24. августа до 20. септембра учествовао на првој интермеђуцрквеној генералној скупштини Светског Савета Цркава у Амстердаму.

Из извештаја се може закључити да је интерес за студије на Богословском факултету без обзира на комунистичко време био прилично велики. Власти су и поред првидног испуњавања услова за рад ометале развој Факултета непотврђивањем свих изабраних асистената, неуношењем у Уредбу о научном степену доктора наука могућност стицања тога звања из богословских наука, непромовисањем двојице доктора наука иако су сви законски услови испуњени, неодобрава-

њем потребних новчаних средстава за нова радна места, невраћањем Цркви зграде студентског интерната на Карабурми итд. У извештају је истакнута потреба за подизањем наменске зграде за потребе Богословског факултета, јер зграда у којој је Факултет радио није прављена наменски за потребе Факултета а плаћана је за њено коришћење прилично велика кирија.

И следеће године је Ректор Универзитета др Ст. Јаковљевић упутио факултетима упутство шта треба да садржи годишњи извештај за 1949/50. Нема веће промене у односу на ранија упутства. Извештај је требало доставити до 10. јула исте године. Декан за ову школску годину на Богословском факултету био је др Лазар Мирковић.

Број уписаних студената показује да је интересовање за студије на Богословском факултету и ове године било велико. У зимски семестар школске 1949/50. уписано је 178 а семестар је оверило 149 студената.⁴ У летњи семестар уписан је 151 студент а семестар је оверило 109.⁵ Сви студенти су били редовни. Исписала су се два студента: један ради прекида школовања а други ради одласка у иностранство. Један студент је уписан накнадно по одређењу Ректората. Треба напоменути да се могло максимално уписати на Факултет око 200 студената.

На крају школске 1950. наставно особље није било исто као и претходне године, јер је др Драгутин Анастасијевић, редовни професор, септембра исте године умро, а место три хонорарна наставника било је четири.⁶ Административно особље је увећано за једног административног манипуланта и једног приправничког млађег библиотекара.

Број катедри је остао исти.⁷ Нормалан рад на Факултету је отежан одузимањем једне просторије за Академију примењене уметности и Винчанску збирку

⁴ У зимском семестру први семестар је уписало 43 (40 студената и три студенткиње), други 7 (није било студенткиња), трећи 47 (43 студента и четири студенткиње), четврти 5 (није било студенткиња), пети 29 (26 студената и три студенткиње), шести 6 (пет студената и једна студенткиња), седми 25 (24 студента и једна студенткиња), осми 16 (14 студената и две студенткиње).

⁵ Летњи други семестар је уписало 53 (52 студента и једна студенткиња), трећи 7 (није било студенткиња), четврти 25 (21 студент и четири студенткиње), пети 14 (13 студената и једна студенткиња), шести 23 (22 студента и једна студенткиња), седми 8 (није било студенткиња), осми 21 (18 студената и три студенткиње).

⁶ **Редовни професори:** др Душан Глумац је предавао Старојеврејски језик, Старозаветну библијску историју са археологијом и привремено Свето писмо Новог завета; др Јордан Илић Педагогику и Методику религиске наставе и васпитања; др Радивој Јосић Апологетику и Историју религије; др Борислав Лоренц Философију; др Лазар Мирковић Литургику са хришћанском археологијом. **Ванредни професори:** др Викентије Фрадински Општу историју цркве и привремено Патрологију и Руски језик. **Доценти:** др Благота Гардашевић Црквено право; др Димитрије Димитријевић Хришћанску етику; др Чедомир Драшковић Омилитику и Пастирско богословље са мисионарством; др Љубомир Дурковић Историју српске цркве; др Милош Ердељан Свето писмо Старога завета. **Хонорарни наставници:** Григорије Константиновић Догматику и Упоредно богословље; Ђорђе Мано-Зиси Црквену уметност; Бранко Цвејић Црквено певање са правилом. **Асистенти:** Живота Михаиловић за Догматику; Александар Ђирић за Црквенословенски језик и Емилијан Чарнић за Грчки језик. Свега је било 18 наставника.

⁷ **Библијско-историјска катедра:** шеф катедре је др Душан Глумац, редовни професор, а заменик др Викентије Фрадински, ванредни професор. Катедру су чинили семинари: Старозаветни семинар, управник др Милош Ердељан, доцент; Institutum Judaicum, управник др Душан Глумац, редовни професор; Новозаветни семинар, в.д. управника др Душан Глумац, члан Емилијан Чарнић, асистент; Семинар за Општу историју цркве, управник др Викентије Фрадински, ванредни професор; Семинар за Историју српске цркве, управник др Љубомир Дурковић, доцент. **Катедра систематске теологије:** шеф катедре је др Радивој Јосић, редовни професор, а заменик др Димитрије Димитријевић, до-

професора Васића. Управо ова просторија коју је држао проф. Васић била је на- мењена за учионицу, читаоницу и библиотеку. То је био разлог да је један број библиотечких књига размештен у 14 семинара. Осим тога за потпуно уређење би- библиотеке недостајале су сталаже за чију набавку је тражено одобрење више пута. Библиотека је имала урађен ауторски каталог као и по струкама. Током године је купљено 485 књига а укоричено је 240.⁸ Због смањеног простора предавања су за све четири године извођена у две учионице, јер је Философском факултету за Ет- нолошки семинар уступљена једна учионица и семинар.

На Факултету је било 14 семинара.⁹ Настава и рад у семинарима одвијали су се нормално према наставном плану и програму. Највећи проблем је био недостатак савремене научне литературе. Током године се радило на дотериивању наставног плана и програма. Тако је са друге године студија Историја религије пре- бачена на прву а Патрологија на трећу годину.¹⁰ И даље су остале две семинарске групе са истим предметима и бројем часова. Урађена су Правила о упису, обаве- зном похађању предавања, полагању испита и Правилник наставне помоћи и кон- троле рада студената.

Успех на испитима био је задовољавајући. У септембарском испитном року пријављено је 176 испита. Положено је 133, није положено шест, одустало је 37. У јануарском испитном року пријављено је 142 испита. Положено је 125, није по- положен један, одустало је 16. У јунском испитном року пријављено је 291 испит. Положено је 240, није положено три, одустало је 48. Из изложеног се види да је у септембарском испитном року положено 66% испита, јануарском 89% и јунском 58%. Током 1949/50. дипломирало је 14 студената.

Уџбеници су и даље били тема многих седница Савета. У извештају стоји да после рата није штампан ниједан уџбеник, чак ни скрипта.

За ситни инвентар, куповину стручних књига и канцеларијски материјал у 1949. потрошено је 75.000 а у 1950. години 65.000 динара. Средства одобрена бу- цетом за 1949. износила су 2,621.000 а за 1950. 2,270.000 динара. Инвестиција то- ком ове школске године није било.

цент. Катедру су чинили семинари: Апологетски семинар, управник др Радивој Јосић, редовни про- фесор; Догматски семинар, в. д. управника др Радивој Јосић, редовни професор, и чланови: Григорије Константиновић, хонорарни наставник, и Живота Михаиловић, асистент; Семинар за хришћанску етику, управник др Димитрије Димитријевић, доцент; Философски семинар, управник др Борислав Лоренц, редовни професор. Катедра практичне теологије: шеф катедре је др Лазар Мирковић, ре- довни професор, а заменик др Јордан Илић, редовни професор. Катедру су чинили семинари: Педа- гошки семинар, управник др Јордан Илић, редовни професор; Пастирско-омилитички семинар, управник др Чедомир Драшковић, доцент; Литургички семинар, управник др Лазар Мирковић, ре- довни професор, чланови хонорарни наставници: Ђорђе Мано-Зиси, Милан Мратинковић, Бранко Цвејић и Александар Ђирић; Црквенословенски семинар, управник др Благота Гардашевић.

⁸ Управник библиотеке је Декан факултета. Библиотекари су били: Небојша Лазаревић и Леон- тије Павловић.

⁹ Старозаветни семинар, Institutum Judaicum, Новозаветни семинар, Семинар за Општу историју цркве, Патролошки семинар, Семинар за Историју српске цркве, Апологетски семинар, Догматски семинар, Семинар за хришћанску етику, Философски семинар, Педагошки семинар, Пастирско-Оми- литетички семинар, Литургички семинар и Црквенословенски семинар.

¹⁰ У поређењу са наставним планом из 1949. види се да је број предмета исти 24, али има разлике у недељном фонду часова по годинама. По наставном плану 1949. на првој години студија недељно је било 26 часова а сада 28; другој 24 сада 20, трећој 20 сада 22, четвртој 16 као што је и било. Укуп- пан фонд недељних часова остао је исти 86.

У извештају стоји да су студенти били марљиви у извршавању својих обавеза иако су морали сами да се брину за издржавање. Ипак су их Свети Синод, неке епархије и црквене општине помагале у границама својих могућности. Тако је Свети Синод ове године доделио десет стипендија за десет месеци по десет динара месечно. Од епархија је добијено 11 стипендија од по 1.000 динара за десет месеци. Извесна сума новца добијена од неких епархија подељена је студентима о Св. Сави. Ово је донекле поправило тежак материјални положај студената.

Факултетски Савет је одржао 38 седница на којима су расправљана текућа питања. Није било сарадње међу факултетима нити са иностраним универзитетима и научним установама.

Административни посао су обављали Небојша Лазаревић, Вера Панчић и Нада Ђирковић. Финансијске послове вршио је службеник Јосиф Фрк уз помоћ административног особља када је било потребно. Сви ови послови су обављани савесно.

За школску 1950/51. за декана је изабран др Радивој Јосић.

У школској 1950/51. уписао се највећи број студената после рата. Уписано је 199 студената, 174 студента и 25 студенткиња.¹¹ Накнадно се уписало пет студената. Током зимског семестра исписао се један студент и наставио студије на Правном факултету. Зимски семестар је оверило 190 студената (168 студената и 22 студенткиње). У летњи семестар се уписало 184 студената, 160 студената и 24 студенткиње.¹² Овај семестар није оверило 61 студент.

Резултати постигнути у сва три испитна рока били су задовољавајући. У септембарском испитном року пријављено је 163 испита, положено 121, није положено пет, одустало 37. У јануарском испитном року пријављено је 121 испит, положено 93, није положено три, одустало 25. У јунском испитном року пријављена су 337 испита, положено 279, није положено 14, одустало 44. Просечна годишња оцена је 7,49. Током ове године дипломирало је 13 студената.

Успех студената зависио је од њиховог материјалног стања. Од државе студенти ни ове године нису имали стипендије. Црква, иако у тешком материјалном положају, до 1. јануара давала је десет стипендија од по 1.500 дин. месечно за десет радних месеци. Од 1. јануара Црква је давала 15 стипендија. Три црквене општине су дале пет стипендија у истом износу а од прилога додељене су још две стипендије у поменутом износу, укупно 22 стипендије. Од ситних прилога црквених општина додељене су још 23 стипендије у износу од 1.000 динара месечно. Факултет је ове године имао 45 стипендија у укупном износу 530.000 динара. Осим тога о Светом Сави, школској слави, из већих и мањих прилога подељена је једнократна помоћ од 1.000, 1.500, 2.000 и 3.000 динара у износу од 76.000 динара. Председништво Верске комисије је о Св. Сави преко Владе НР Србије уплатило Факултету 50.000 динара. Овај новац је употребљен такође за стипендије. И Светски Савет Цркве је током године помагао Богословски факултет у хартији, намирница-

¹¹ У први семестар се уписало 42 студента и 14 студенткиња, свега 56; у други се нико није уписао; трећи 61 студент и једна студенткиња, свега 62; четврти седам студената; пети 28 студената и шест студенткиња, свега 34; шести осам студената; седми 23 студента и две студенткиње, свега 25; осми пет студената и две студенткиње, свега седам.

¹² У други семестар уписало се 39 студената и 14 студенткиња, свега 53; у трећи 34; четврти 24 студента и две студенткиње, свега 26; пети 16 студената и две студенткиње, свега 18; шести 18 студената и три студенткиње, свега 21; седми девет студената и једна студенткиња, свега десет; осми 20 студената и две студенткиње, свега 22.

ма, креветима, ћебади, оделу и обући. Све ово је утицало да је у јунском испитном року успех био бољи од претходна два. Када би се Цркви вратила зграда на Карабурми, која је грађена за интернат студената, успех би био још бољи.

Захваљујући Светском Савету Цркава, који је Богословском факултету по-клонио гештетнер, матрице и хартију, почело је умножавање уџбеника у облику скрипти. Тако су умножене скрипте за Старозаветну библиску историју са археологијом, Догматику и Педагогику са Методиком религиске наставе и васпитања. У припреми су скрипте за Философију и Увод у Свето писмо Старог завета.

Од обнављања рада после рата Факултет је имао проблема са недовољним бројем наставника. Проблем се увећавао, јер је последњих шест година умрло седам наставника: четири редовна професора¹³, један ванредни професор и два хонорарна. Редовни професори Драгутин Анастасијевић, Јордан Илић и хонорарни Милан Мратинковић и Бранко Цвејић умрли су школске 1950/51. На крају школске 1950/51. било је: четири редовна професора¹⁴, један ванредни¹⁵, пет доцената¹⁶, шест асистената, три више у односу на ранији период¹⁷, и два хонорарна наставника¹⁸.

Дакле, за 24 наставна предмета Богословски факултет је имао само десет сталних и два хонорарна наставника, што је било недовољно. Факултетски савет је предмете који нису имали наставнике, осим Црквеног певања, доделио наставницима сродних предмета. После смрти проф. др Драгутина Анастасијевића вежбе из Грчког језика држао је асистент Емилијан Чарнић а индексе је потписивао и испите обављао проф. др Викентије Фрадински. После уважене оставке Викентију Фрадинском Савет је ове дужности поверио проф. др Душану Глумцу. Религијска педагогика и Методика религијске наставе и васпитања, после смрти Јордана Илића, поверена је привремено др Чедомиру Драшковићу, доценту; Црквенословенски језик, после смрти хонорарног наставника Милана Мратинковића, др Лазару Мирковићу, редовном професору. Потврђене су одлуке од прошле године да проф. др Душан Глумац и ове године држи наставу и испите из Светог писма Новог завета, а из Патрологије и Руског језика др Викентије Фрадински.

Пред крај школске године Богословски факултет је у администрацији имао: два административна манипуланта, једног писара прве класе, једног помоћног службеника прве класе. У финансијској служби био је један млађи књиговођа; у библиотеци један млађи библиотекар и један приправник млађег библиотекара. Помоћно особље су чинили: две чистачице и један ложач. Током године један службеник администрације и један библиотекар су постављени за асистенте, једна чистачица је добила отказ а ложач је умро. Да би Факултет могао у наредној години нормално да ради потребно је поставити наставника за Црквено певање с правилом, једног млађег библиотекара, једног административног манипуланта и ложача.

У погледу катедри и семинара није ништа мењано. И даље је било три катедре и 14 семинара, који су распоређени у две групе. Сваки студент је био обаве-

¹³ Димитрије Стефановић, Филарет Границ, Драгутин Анастасијевић и Јордан Илић.

¹⁴ Лазар Мирковић, Борислав Лоренц, Радивој Јосић и Душан Глумац.

¹⁵ Викентије Фрадински.

¹⁶ Милош Ердељан, Чедомир Драшковић, Димитрије Димитријевић, Благота Гардашевић и Љубомир Дурковић.

¹⁷ Лазар Милин, Живота Михаиловић, Леонтије Павловић, Владан Поповић, Александар Ђирић и Емилијан Чарнић.

¹⁸ Григорије Константиновић и Ђорђе Мано-Зиси.

зан да на почетку студија у индекс упише семинарску групу у чијим ће семинарским вежбама учествовати. Једино су педагошко-методички и омилитички семинари били обавезни за све студенте.

Током године факултетска библиотека је зановљена богатом и драгоценом библиотеком почившег проф. др Јордана Илића, која је смештена у педагошком семинару. Уз библиотеку је поклоњен скupoцени орман са писаћим столом и осталим прибором покојног професора. Велика библиотека почившег проф. др Драгутина Анастасијевића, коју је за живота поклонио Факултету, потпуно је сређена и пописана. Факултет је примио 59 дела и 95 некоплетних часописа почившег београдскогprotoјереја Петра Милојевића. Проф. др Миодраг Пурковић поклонио је библиотеци 15 својих мањих радова из области Историје српске цркве. Семинар Апологетике је добио од епископа рашко-призренског 9 књига познатог руског богослова Кудрјавцева. Осим ових поклона библиотечки фонд је у току ове школске године увећан мањим завештањима за 120 дела. Од овог броја 22 дела су купљена из буџетских средстава. Факултет није имао средстава да се претплати на стране богословске часописе. У виду поклона примао је неурено четири богословска часописа из Швајцарске¹⁹ и један из Француске²⁰; од домаћих Факултет се преплатио на *Гласник Српске православне патријаршије* и *Просветни гласник*, службени орган Савета за просвету, науку и културу НР Србије.

Факултетски Савет је још 1949. донео одлуку да се уместо часописа *Богословље*, за који нема средстава за штампање, повремено издаје *Годишњак* или *Зборник научних радова наставника Богословског факултета*. Касније је усвојен назив *Зборник Православног богословског факултета*, чија је прва свеска изашла 1950. и посвећена је почившем проф. др Драгутину Анастасијевићу. Друга свеска *Зборника* изашла је 1951, знатно обимнија од претходне, и посвећена је почившем проф. др Јордану Илићу.

Везе Богословског факултета са иностранством биле су скромне. Проф. др Душан Глумац је два пута у току ове године учествовао на конференцијама Свеског Савета Цркава у Женеви. Марта 1951. Богословски факултет је посетио секретар Светског Савета Цркава Роберт Тобијас. Од 12. јуна до 7. јула делегација Богословског факултета у саставу др Лазар Мирковић, декан, др Душан Глумац и др Благота Гардашевић боравила је у Грчкој поводом прославе 1900-годишњице доласка Светог апостола Павла у Атину. Контаката нашег факултета и страних факултета није било. Асистент за философију Владан Поповић захваљујући стипендији Свеског Савета Цркава отпутовао је у Лондон на усавршавање. Други асистент за Грчки језик Емилијан Чарнић није још добио визу швајцарских власти ради одласка на Универзитет у Берн.

Факултетски Савет је током 1950/51. одржао 13 седница, на којима су доношене одлуке које се тичу живота и рада Факултета. Одлуке су са малим изузетцима доношене једногласно.

У јесен 1950. под вођством проф. др Димитрија Димитријевића студенти су посетили овчарско-кабларске манастире, Љубостињу и Раваницу код Ђуприје. У априлу 1951. под вођством истог професора студенти су посетили изложбу средњевековне уметности у Загребу. Хор студената Богословског факултета са на-

¹⁹ Theologische Zeitschrift, Basel; Der Weg zum Kinde, Basel; Neue Wege, Zürich; Judaica, Zürich.

²⁰ Christianisme social, Paris.

ставником црквеног певања Бранком Цвејићем три дана је боравио у Поповцу код Параћина. И ове године су студенти и професори 12. маја посетили манастир Раковицу, када је служен паастос патријарху Димитрију. На Видовдан хор студената Богословског факултета посетио је манастир Врдник (Сремску Раваницу). Планирана екскурзија за крај јуна по Јадранском приморју, услед летње сезоне, одложена је за јесен.

У сравњењу са буџетом из 1950. буџет Богословског факултета за 1951. неznatno је повећан. Неке позиције за материјалне издатке знатно су повећане на рачун позиција, које су се по природи реалних издатака по буџету из 1950. морале смањити. Смањене су позиције за штампање факултетског Зборника, набавку књига, екскурзије итд. За 1950. по буџету је одобрено 2,142.000 динара а за 1951. годину 2,257.000 динара.

Из извештаја се може закључити да је Факултет и поред бројних проблема с којима се сусрео постигао задовољавајуће резултате. Један од проблема, који је истицан и у претходним извештајима, створен је одузимањем и уступањем другима просторија у згради у којој је био смештен Факултет. Тиме је смањен иона-ко скучен простор за нормалан рад Факултета. Наиме, по наређењу ректора Универзитета Стевана Јаковљевића, сала у којој је била смештена општа факултетска библиотека и која је служила за студентску читаоницу и свечане прославе, морала је бити ослобођена за 48 сати да би се у њу сместила археолошка збирка из Винче проф. Милоја Васића. Овим је створен хаос у библиотеци. Књиге су пре-бациване у семинаре, али оно што није могло тамо да се смести слагано је по ходницима. Напор учињен на срећивању библиотеке, да би професори и студенти могли да користе књиге, био је узалудан. Поред читаонице опште библиотеке уступљена је и слушаоница прве године Академији за примењену уметност; слушаоница четврте године и већа семинарска соба за етнолошки одсек Философског факултета. Други проблем који је пратио Факултет од обнављања рада после Другог светског рата био је недостатак професора. Неким професорима је после рата забрањен рад, неки су умрли (само последњих пет година умрло је седам наставника). Занављање професорског кадра ишло је тешко. Поред ангажовања хонорарних наставника, уз чекање на потврду од Ректората, терет је углавном падао на постојећи наставнички кадар. Трећи проблем је био смештај студената. Факултет је имао студентски интернат на Карабурми, али је његово ослобађање за смештај студената ишло доста тешко. Што се тиче финансијских обавеза државе према Факултету – ипак су испуњаване, понекад са извесним закашњењима.

У архиву Богословског факултета нема извештаја за школску 1951/52. Сачувани су само табеларни прегледи успеха по испитним роковима. Тако је у септембарском испитном року 1951. пријављено 207 испита, положено 137, није положено 11, одустало од полагања 59. У јануарском испитном року 1952. пријављено је 146 испита, положено 108, није положено пет, одустало од полагања 33. У јунском испитном року пријављен је 471 испит, положено 386, није положено 14, одустало од полагања 71.

Факултет је укинут као државна установа 15. фебруара 1952. Може се претпоставити да за ову школску годину није ни слат годишњи извештај Ректорату.